

Tízezer éves időjárás-naptár

Ösmeteorológiai, paleobotanikai szempontból ismét egy becses lelettel ajándékozta meg a véletlen a természetbúvárokat. Dunaalmás és Almásfüzitő között tereprendezés közben egy jégkor végén honos jegenyeerdő-féle szinte tökéletesen konzerválódott példánya került felszínre a területet borító hatméteres homokréteg alól.

A szakemberek megállapításai szerint a hét méter hosszú, ép kergű gyökerét is megőrző fenyőtörzs mintegy tízezer évvel ezelőtt, a jégkorvégi hatalmas áradásokkor uszádfaként került mostani lelőhelyére. Szerencsés véletlen, hogy az Ós-Duna agresszív, bomlasztó savaktól mentes ártéri hordalékában éppen vérszelte át a roppant időt.

A nem mindennapi fosszilis fenyő megmentése azonban már nem könnyű fel-

adat. Miután a fatörzs hermetikusan elzártágából, a fagyhatár alatti egyenletes hőmérsékletű és nedvességtartalmú homokszírából felszínre került, rendkívül gyors oxidációval, korhadással kell számolni. A maga nemében páratlan fenyőmaradványt ezért speciális műgántával itatják át, hogy meggátolják pusztulását. A ritka lelet megmentése nemcsak muzeális, hanem tudományos szempontból is fontos. A körülbelül 50-70 évig növekedő fenyő évgűrűi ugyanis sajátos rajzolatokkal híven rögzítik az egykori klímaviszonyokat. A hozzáértő tudósok az évgűrűk vastagságából és sűrűségéből, akár egy 10 000 éves meteorológiai naptárból, pontosan leolvashatják, miként változtak a száraz és csapadékos nyarak, miként alakult az évi hőmérséklet.

Mikor permetezett utoljára?

Nyilvántartás — Az egészség védelme

Egyre kíváncsibbakk erre az egyszerű tényre a növényvédelem hívatott emberei. A magyarázat is egyszerű hozzá: minden közforgalomban levő permetezőszerek el kell bomlania, embe-berre ártalmatlanná kell válnia, mielőtt a permetezést gyümölcsöt, vagy zöldséget elfogyasztanánk. A vegyszerekről tudnia kell minden felhasználónak, mennyi ez a bomlási idő. A köznyelv túlságosan elcsúszott, a várakozási időnek is nevezi ezt az időszakt.

Súlyos következményekkel járhatna a várakozási idő be nem tartása, ezért hivatalosan rendelték el éveken ezelőtt, hogy a termelőknek áruik eladásakor vagy hatósági minta vételekor permetezési nyilvántartást kell felmutatniuk. A szegedi növényvédelmi főfelügyelő piaci ellenőrzései során azt tapasztalta mégis, hogy sokan vannak, akik nem tudják felmutatni ezt a nyilvántartást, mert nincs ilyen nyilvántartásuk.

„Fölmelegítették” tehát a rendeletet, és következtetésen ellenőrzik a kimutatás rendszeres vezetését. Ha valaki megszegi a rendelkezést, vagy valótlan adatok bejegyzésével kijátszani igyekszik, tettét nem mulasztásnak, rosszindulatú cselekedetnek könyvelik el, és szigorú intézkedéseket helyeznek kilátásba vele szembe. Természetesen továbbra sem elégednek meg a tények adminisztratív elintézésével, hatósági minták alapján laboratóriumokban ezután is ellenőrzik, nem került-e az emberi egészségre káros vegyszermaradék mindennapi eledelünkbe.

A rendelet üzemekre, háztáji vagy egyéni gazdaságokra, kertek — még a házikertek — tulajdonosaira is vonatkozik. A permetezési nyilvántartás mintáját illetően a közszéki tanácsoknál és a terményfelvásárlóknál egyaránt felvilágosítással szolgálnak az érdeklődőknek.

Egyetemi tanárok külföldön

Dr. Grasselly Gyula egyetemi tanár, az Ásványtani, Geokémiai és Kőzettani Tanszék vezetője augusztus 18 és szeptember 1 között a XXIV. Nemzetközi Geológiai Kongresszuson vett részt Montréalban. A kongresszus időtartama alatt a Geológiai Tudományok Nemzetközi Uniójának (IUGS) alelnökévé választották az 1972-76-os évekre.

Csányi László egyetemi tanár, a Szervetlen és Analitikai Kémiai Intézet vezetője augusztus 20. és szeptember 12. között tanulmányúton volt az Amerikai Egyesült Államokban. Augusztus 21 és 25 között a rendezőbizottság költségén részt vett a Palm Beach-ben tartott V. Nemzetközi Katalizis Kongresszus, majd pedig az Amerikai Kémiai Társaság 164. ülésének munkájában. Ezt követően több napot töltött az urbanai, a chicagói, az akroni, valamint a New York városi egyetem kémiai laboratóriumai-
ban, ahol kutatási és oktatási problémákat tanulmányozott, valamint szeminaryiumi beszámolókat tartott. Ezenkívül meglátogatta a Ciba-Geigy Corp., Ardsley analitikai kutatórészlegét, valamint a Technicon Co. Tarry Town-i gépjármű fejlesztő és oktató laboratóriumait, ahol az au-

tomata elemzési módszerek fejlődési irányait tanulmányozta.

BERCZELI A. KÁROLY

Hullámsír

79.

Veron azt a nagy, rojtos selyemkendőjét borította a vállára, amellyel az ideális lányok eladósorba lépnek. Nem éppen számításból, bár anyja már napok óta dicsegettette előtte ezt a Matyit, aki még mindig hevesen vonzódik hozzá, így nincs oka a sok tanakodásra, apja halálán van, bátyja hamarosan megnősül, s végtére is örülnie kell, hogy valaki szökött aszszony léteire elveszi, ha ugyan megelégszik a polgári házassággal, mert hiszen örök hűséget az oltár előtt Tandari Sándornak fogadott. S ez nem volt könnyű dolog, a népek itt ezt bagolyhitnek nevezték, s nem is bíztak az olyan házasságban, melyben nincs rajta az Isten áldása. S ha ez a Kopasz Matyi ezek ellenére is megkéri őt, akkor függetlenül minden kedves és vonzó emberi tulajdonságától, már csak ezért is megérdemli, hogy igent mondjon neki.

Zágóra félt, hogy ez nem fog sikerülni, nem Kopaszék miatt, akikhez a legbelső barátság fűzte őket, hanem a Felsőváros szája, a szomszédok pletykája, s a vénasszonyok istenes, de könyörtelenül rágalmozó hajlama miatt.

— Jaj, Matyi, vigyázzatok magatokra — si-

Rajztollhegy

Érdekes kísérletet lehetne végezni arról, hogy egy-egy dologról ki-
nek mi jut az eszébe. Például: mi
jut eszedbe a vonósnegyesről? A
zeneesztéta nyilván zeneesztétikai
fejtegetésekbe kezdene, s a műfaj
klasszikus alkotásaira és művelőire
hívna fel botfüllő hallgatóinak fi-
gyelmét, a kritikus minden bizony-
nyal gondolatban megfenné tolla
hegyét a zsebéből előkötött gyan-

tán, s megforgatná a violakulcsot a
műfaj zárszerkezetében, a magán-
zárkában évek óta sínylő rab első
pillanatban talán a másik há-
romra gondolna... Várnai György
egészen máshoz gondolt, s három
félvak muzsikust rajzolt. Ezért ka-
rikaturista.

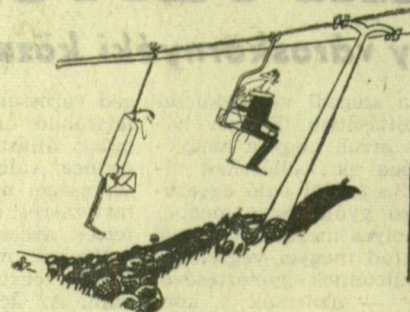
Mi jut eszedbe a kötélpályáról? A
szerelmesek nagy többsége bizonyo-
san a semmire sem a gondolás lehe-
tőségére gondolna, az alföldi pa-
rasztbácsi inkább kucsmája alá zá-
rja nyilatkozatát, a kötélgyártó mes-
ter pedig a konkurenciát szidná...
Szűr-Szabó Józsefnek a kötél által

önmagát halálra ítélte „pályatárs”
kérdéskedik tolla hegyére. Ezért ka-
rikaturista.

Mi jut eszedbe a temetőről? A
tragikus vénájú drámaíró halotta-
kat idézne színpadára, fehér lepe-
dőben, csontzenével, a sírásónak a
holnap kemény köbmétereiket jut-
tatná eszébe, a lírikusnak pedig az
elmúlás lírai al(?), fel(?) hangjait...
Brenner Györgynek a Feltámadunk
optimizmusa táncoltatja gyászoló
figuráit. Ezért karikaturista.

Ezért karikaturisták. Kiállításuk
a Horváth Mihály utcai képtárban
látható.

T. L.

Az értelmezés értelmezése

Czuczor Gergely és Foga-
rasi János a múlt század
második felében tette közzé
hatkötetes magyar szótárát.
A középiskolai tankönyvek,
megemlékeztek róla, de na-
gyon kevesen forgatták lap-
jait. Ez értelmező szótárnak
1959-ig méltó folytatása nem
volt, ezért még a művelt
emberek többsége előtt is is-
meretlen volt az értelmező
szótár értelme. Most a
Nyelvtudományi Intézetben
Juhász Józseffel, a saját
alatt álló, legkorszerűbb igé-
nyű, egykötetes értelmező
szótár szerkesztőjével beszél-
getünk a témáról.

— Nem először kérdezik
tőlem és szerkesztőtársaim-
tól, mi is hát az az értel-
mező szótár, ezen belül mi
az, hogy „értelmező”, és
egyáltalában hogyan szolgál-
ják a különféle egynyelvű
szótárak az anyanyelvi mű-
velődés ügyét — mondotta.
Mi örülnék ezeknek a kér-
déseknél, mert aki ilyesmi-
ket kérdez, az már tudja,
hogy van egy kitűnő hét-
kötetes nagy értelmező szó-
tárunk.

Az értelmező típusú szó-
tárak szócikkbe foglalva
rögzítik a szavak jelentését

és használatát úgy, ahogyan
a szavak a beszédben és
minden egyéb közlési for-
mában élnek. Más szóval
kifejezve: leltározzák mind-
azt, ami a szavak használa-
tában tipikus, vagyis többé-
kevésbé általános.

A szójelentések bemuta-
tásának módja az értelme-
zés. Ez nem egyéb, mint
más szavakkal megfogal-
mazott rövid kifejtése an-
nak, amit egy-egy szó je-
lent. Elmondhatjuk, hogy
vannak aránylag könnyen
értelmezhető szójelentések,
de viszont vannak nagyon
nehezen megragadhatók is,
vagy bonyolultan kifejtető-
ek. A szeptemberi szó értel-
mezése például nagyon
könnyű: „a naptári év ki-
lencedik hónapja”. Körülme-
nyesen kifejtendő szójelen-
tesek gyakran akadnak ép-
pen a legegyszerűbb szavak
között. Az ül ige alapjelen-
tése nagyon körülményesnek
tűnik ebben a megfogalma-
zásban: „Ember, vagy né-
mi állat testének megtá-
masztott alsó részére nehe-
zedve nyugszik.” A termé-
szetes beszédben sohasem
mondunk ilyesmit, és még-
is, ha az ül igét használjuk,

ez a jelentés teszi tartal-
massá szavunkat. Nekünk
pedig az volt a dolgunk,
hogy az ilyen legegyszerűb-
bek mellett, minden olyas-
mit is szavakba foglaljunk
és rögzítsünk, amit egyéb-
ként sem a szaknyelvekben,
sem a beszélt nyelvben nem
szokás.

Az értelmező szótár egy-
felől nemzeti nyelvünknek
klasszikus íróink kimunkálta
hagyományos szó- és ki-
fejezéskincsét örököti to-
vább, a keletkező új nyelvi
fejleményeket veszi számba,
ugyanakkor gyarapítja a
szókincset, a jelentésárnya-
latok ismeretét és a legfőbb
gyakorlati célt, a stílus ja-
vítását szolgálja azzal, hogy
figyelemmel van a nyelvi
normára, felfedi és értelme-
zi, mi az, ami megfelel a
nyelvhelyesség kívánalmai-
nak és mi az, ami kerülén-
dő, vagy éppenséggel hibás,
téves. Így válik a tudomá-
nyos művekben imitt-amott
ideézt egykori tudományos
összeállítás utódja, egy új
magyar értelmező szótár a
tollforgatók munkaeszközé-
vé.

Nyelvklub a Royalban

Az elmúlt héten kezdődött
a beiratkozás a TIT audió-
vizuális, intenzív és a vizs-
gára előkészítő nyelvtanfo-
lyamaira. Ebben az évben
többben jelentkeztek, mint
tavaly. Az audióvizuális cso-
portokban már kevés a hely,
az intenzív német felnőttek
csoportba lehet még jelent-
kezni. Az idén először gye-
rekeknek is szerveztek tan-
folyamot. Az új kezdemé-
nyezés helyességét mutatja,
hogy a gyermekcsoportok
közül már csak kezdő angol-
ra fogadnak el jelentkezése-
ket.

A nyelvtanfolyamokon ki-
vül nyelvklubot is indít a
TIT városi szervezete. An-
golt és németet tanulhatnak
a jelentkezők a Royal-szálló
presszójában tartott klubfog-
lalkozásokon. Minden héten
kedden délután 5 órától az
angol, pénteken ugyanebben
az időben pedig az újjászerve-
zett német tagozat kap itt
helyet. Az oktatás október
első hetében kezdődik, az
érdeklődők a helyszínen, a
szálló ruhaterében vásárol-
hatnak bérleteket.

hirtelen természetű, s ebből baj ne lögyön. Az
az embőr mindönre képes. Most már én is tu-
dom.

Bite Péter szokás szerint ott ült a karos-
székben rendesen felöltözve, de most egy kis
asztalka is volt előtte, melyre Gábor erősítette
főlcacsavarokkal a készülő Krisztust. A kes-
zűtfa már elkészült, az ott állt a falnak tá-
masztva, Péter mellett, de a corpuson még so-
kat kellett dolgoznia, s Péter olyan figyelem-
mel és odaadással faragott rajta mindig csak
egy keveset, mint aki érzi, hogy ez utolsó üze-
nete a világnak, s ezzel remekelnie kell. De
néha talán meg is feledkezett a búcsú fájdal-
máról, annyira felizgatta, felfrissítette a mun-
ka láza, s képes volt órákig elpiszmogni egy
izom, csont vagy valamilyen fontos testrész ki-
formálásával.

— Aztán mondd meg annak a bitangnak —
szólt meg az apa —, hogy ne merjön ide-
gyűnni, mert szekőrcével hasított szét a fejt.
A két fiatalember felhajtott még egy-egy
kupica szilvapálinkát, aztán Matyi javaslatára
Gábor a vállára terítette apja kissé már el-
nyúlt subáját, s elindultak. A bordás szekér
bakján Matyi is suzába burkolózott, mondván,
hogy hosszú az út, s bár gyönyörű a téli nap-
sütés, de a levegő harapós, alaposan lehült az
éjszaka, s pirosrá csípi az orrukat.

— Talán a Tisza is möggondolja magát, az-
tán mögnyugszik — pumogta „Kinizsi” (mert
így becézték a nagy erejű legényt), s megrántva
a gyeplőt, kibaktattak a Kacsá utcából a Csuka
utca felé, hogy a Dészák-tetőn túl nekivá-
janak a pusztaságnak, mely most fehér volt,

mint a kiterített lepedő, s csak a varjak és se-
regélyek csapatai pettyezték síri egyhangúsá-
gát.

Gábor sokáig merengett némán ezen a vég-
telen sivatagon, mely dermedten aludta most
téli álmát, s egyrészt a város, másrészt az ör-
gróf birtoka volt. Az utóbbi időben, többek
között, erősen foglalkoztatta az árván maradt
puszták története is, s amint az Óthalom felé
kanyarodtak, már felnyűszögtek benne idevágó
ismeretei. — Igen — gondolta, s ezt közölte
Matyival is —, itt valamikor virágzó kis fal-
vak voltak, templommal, kolostorral, s csak a
török garázdálkodása kényszerítette e nagyre-
ményre jogosító kis településeket, hogy elmen-
kül lakói a városok valamivel biztonságosabb
oaltalmát keressék, s végtelen mezőfalvakká
duzzaszták Szegedet, Kecskemétet, Vásárhelyt,
s a legtöbb nagy kiterjedésű alföldi helységet.

— Péterinél — mondta Gábor — bencések
építettek monostort, Tömörkény már a tatár-
járaskor számontartott község volt. Pusztaszer
meg egyenesen mezővárossá fejlődött, de falu
volt Anyás, Dóc és Fark helyén is, ez utóbbi
még a múlt században is előfordul az okleve-
lekben, s úgy tudom, a Fáy család birtokolta,
de a kurucok Rákóczi mellé álltak, s utóbb,
büntetésül, a kincstár tette rá a kezét a fa-
lucsára.

— Itt mindig ez a széthúzás pusztított — je-
gyezte meg Matyi, aki nem volt éppen tájé-
kozott a történelemben, de józan eszével fel-
fogta, hogy Gábor min kesereg.

(Folytatjuk.)